

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Patentskydd på biotekniska uppfinningar, SOU 2008:20

Sveriges Kristna Råd (SKR) består av 27 medlemskyrkor och 1 kyrka som är observatör. Dessa 28 kyrkor representerar tillsammans praktiskt taget alla kristna kyrkor och samfund i Sverige.

SKR har inbjudits att yttra sig över betänkandet *Patentskydd på biotekniska uppfinningar*, SOU 2008:20 och vill med anledning härav framföra följande synpunkter. Rubriceringen nedan har gjorts i anslutning rubrikerna i betänkandet.

Sammanfattningsvis vill SKR framhålla:

att respekten för människovärdet bör vara överordnat olika nyttoargument
att skillnaden mellan uppfinning och upptäckt görs tydligare och en mänsklig gen bör inte kunna inkluderas i ett patent. Det oinskränkta produktskyddet för naturligt förekommande gener och gensekvenser bör därför ersättas av ett användningsbundet produktskydd
att uttrycket ”allmän ordning och goda seder” är för vagt och bör ersättas av ”grundläggande principer kring människans värdighet och skyddandet av djur”

4. Etiska utgångspunkter för patent på biotekniska uppfinningar

Enligt SKR finns det i betänkandet en olycklig tendens att låta samhällsnyttan vara överordnad fundamentala etiska principer. Detta kommer bland annat till uttryck i följande formulering: ”Ett tänkbart resultat är att de värden som den patentsökta uppfinningen har för samhället är så stora att patent bör beviljas trots att uppfinningen utgör ett hot mot etiska grundvärden (s 132).” SKR ställer sig kritiskt till ett sådant synsätt och vill i anslutning till en kristen och humanistisk etik hävda att det finns etiska principer som är så viktiga att de inte kan övertrumpas av olika nyttoresonemang. Hit hör respekten för människovärdet. En sådan

respekt innebär bl.a. med Immanuel Kants pregnant formulering att vi aldrig får behandla en människa endast som ett medel. Rättsstaten vilar på en sådan respekt för den enskilda individen. Respekten för människovärdet bör vara överordnat olika slags nyttoargument, som t.ex. möjligheten att utveckla ny teknik eller nya medicinska behandlingsmetoder. Den borde därför enligt SKR ha varit en central utgångspunkt för de etiska resonemangen i utredningen.

6. Oinskränkt produktskydd

I betänkandet föreslås att Sverige inte bör verka för en övergång till ett användningsbundet produktskydd vid patent på gensekvenser. Man menar således att det även fortsättningsvis bör vara möjligt att få ett oinskränkt produktskydd på gener och gensekvenser. Detta innebär att ett visst patent kan omfatta naturligt förekommande gener hos människan eller naturen i övrigt. I två reservationer motsätter sig emellertid tre ledamöter i utredningen denna ståndpunkt.

SKR vill tydligt instämma i den formulering som finns i 1b § första stycket patentlagen (1967:837): ”Människokroppen i sina olika bildnings- och utvecklingsstadier, liksom enbart upptäckten av en av dess beståndsdelar, inbegripet en gensekvens eller en delsekvens av en gen, kan inte utgöra en patenterbar uppfinning.” Detta är en tydlig konsekvens av den distinktion som görs i lagen mellan upptäckt och uppfinning, där det endast är uppfinningar som kan patenteras. Ur ett kristet perspektiv kan upprätthållandet av distinktionen motiveras av att skapelsen är en Guds gåva som människan har att bruka och vårda. Det är inte rimligt att patent kan ges på delar av denna skapelse. Att medge patent på något som är en del av den mänskliga kroppen skulle vidare stå i strid med människans värdighet och integritet.

Däremot är det enligt SKR befogat att patent kan ges på uppfinningar. Härigenom skapas incitament för avancerad, ofta mycket kostsam forskning och utveckling. Om det inte skulle finnas något slags ensamrätt till att utnyttja en uppfinning kommersiellt så skulle företagen inte vara motiverade att satsa de stora resurser som ofta är nödvändiga. Dessutom innebär patentskyddet att de uppfinningar som patenteras blir offentliga vilket bidrar till kunskapsutvecklingen inom det aktuella fältet. Patentskyddet bidrar härigenom till att en öppenhet kan upprätthållas mellan dem som är involverade i forskning och teknisk utveckling. Enligt SKR upprätthålls emellertid distinktionen mellan uppfinning och upptäckt inte tillräckligt tydligt i lagen. Enligt 1b § andra stycket patentlagen heter det nämligen: ”En isolerad beståndsdel av människokroppen eller en på annat sätt genom tekniskt förfarande framställd beståndsdel, inbegripet en gensekvens eller en delsekvens av en gen, kan utgöra en patenterbar uppfinning även om denna beståndsdelns struktur är identisk strukturen hos en naturlig beståndsdel.”

Det är således möjligt att få patent på en gen om genen används i den process som är föremål för patent. Enligt SKR borde skillnaden mellan uppfinning och upptäckt göras tydligare och en mänsklig gen (eller en del av en gen) bör inte kunna inkluderas i ett patent. Som ovan har framhållits skulle detta stå i strid med människans värdighet och integritet.

Ett annat argument som talar mot att ge patent på en gen är att många gener är multifunktionella. Oinskränkta patent på en enskild gen riskerar att hämma fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete på den patenterade genen. Dessutom riskerar oinskränkta patent att medföra en ”överbelöning” av uppfinnaren vilket kan snedvrider balansen mellan samhällets och industrins intressen.

SKR förordar således att det oinskränkta produktskyddet för naturligt förekommande gener och gensekvenser ersätts av ett användningsbundet produktskydd.

7.3 Det etiskt motiverade undantaget från patentering

Enligt 1c § patentlagen meddelas inte patent på en uppfinning ”vars yrkesmässiga utnyttjande skulle strida mot allmän ordning eller goda seder”. Syftet med denna bestämmelse är att beakta olika etiska aspekter. Som exempel på vad som skall uppfattas som stridande mot allmän ordning eller goda seder nämns följande fyra verksamheter:

1. förfaranden för kloning av mänskliga varelser,
2. förfaranden för ändring i den genetiska identiteten hos mänskliga könsceller,
3. användning av mänskliga embryon för industriella eller kommersiella ändamål, samt
4. sådana förfaranden för ändring i den genetiska identiteten hos djur som kan förorsaka dem lidande, utan att det medför några påtagliga medicinska fördelar för människor eller djur.

Enligt SKR är det angeläget med restriktioner i patentlagstiftningen mot sådana tillämpningar som står i strid med viktiga etiska principer. Det är emellertid inte möjligt att formulera några övergripande principer på ett sådant sätt att de entydigt kan ange vilka tillämpningar som bör uteslutas. Det är därför rimligt att – som görs i lagen – använda sig av en mera övergripande skrivning samtidigt som man ger ett antal konkreta exempel på tillämpningar som inte är acceptabla. Dessa exempel ger genom sin konkretion en viss vägledning åt tolkningen av de övergripande principerna. Enligt SKR är de fyra exempel som finns i lagen väl valda.

Det borde emellertid tydligare framgå vilka slags övergripande principer som bör föranleda att patent inte medges. Uttrycket ”allmän ordning och goda seder” är mycket vagt. Vi föreslår därför att detta uttryck ändras till att patent inte meddelas på en uppfinning vars yrkesmässiga utnyttjande skulle strida mot ”grundläggande principer kring människans värdighet eller skyddandet av djur”.

Beslut om detta yttrande har fattats av SKRs arbetsutskott. Handläggare inom SKR:s kansli har varit Lennart Molin.

Sundbyberg dag som ovan

Anders Lindberg
ordförande

Sven-Bernhard Fast
generalsekreterare